

9. *Потебня А.А.* «Мысль и язык». – К.: СИНТО, 1993. – 192с.
10. *Лотце Рудольф.* Rudolf Hermann Lotze Logik. Leipzig, 1912; в русском переводе — Основания практической философии, СПб, 1882;
11. *Штейнталь Г.* Грамматика, логика и психология, их принципы и взаимоотношения. – В кн.: Звегинцев В.А. История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях, ч. 1. М., 1964
12. *Варзацька Л.О., Лобанчук О.А.* «Святині рідної землі» (Методичний посібник для вчителя). – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 304 с.

A n n o t a t i o n

Olena Lobanchuk «Philosophical aesthetic foundations of speech's development means of integration of artistic activity». *The article is dedicated to the aesthetic foundations of speech's development as some of the key in enriching the educational process with new content through integration of forms of artistic activity. Fluency in speech skills, especially using knowledge and analytical study of various arts is invaluable.*

Keywords: *integration, forms of aesthetic activity, ways of speech's development, creative development of personality, designed activity, philosophy of language.*

Куліненко Л.Б.

м. Ізмаїл

ТЕХНОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Використання інноваційних педагогічних технологій розглядається як одна з головних рис сучасної освіти; обґрунтовується необхідність формування потреби і компетенцій інноваційного мислення майбутніх педагогів.

Ключові слова: *освіта, інноваційні педагогічні технології.*

Функціонування інноваційного освітнього середовища сучасного навчального закладу неможливе без розробки і впровадження інноваційних педагогічних технологій, інноваційних управлінських та організаційних підходів. Саме за допомогою інноваційних педагогічних технологій у природних або штучно створених умовах, що контролюються й керуються, досліджується освітнє явище, прогнозується новий спосіб розв'язання педагогічного завдання або проблеми [1, с. 152].

В якості інноваційних педагогічних технологій насамперед визначаються моделі, які перетворюють характер освіти в аспекті таких сутнісно й інструментально важливих характеристик, як цільова орієнтація освітнього процесу; характер взаємодії викладача й учня (студента) та їх позиції у процесі навчання; ефективна організація навчального процесу, зокрема, із використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ). Остання характеристика, на нашу думку, має бути розкрита більш докладно. Одним із способів активізації навчальної діяльності студентів, майбутніх учителів є використання ІКТ. За умов їх реалізації знання можуть бути отримані в умовах надання порцій навчальної інформації та контролю її засвоєння (комп'ютерні

підручники, тестові, контролюючі програми, довідники, навчальні відеофільми), а також на основі моделей досліджуваних об'єктів, процесів, явищ (імітаційні моделі, предметно-орієнтовані середовища і на їх основі – лабораторні практикуми, тренажери, ігрові програми). В умовах застосування й успішної реалізації ІКТ фахівець повинен володіти інформаційною компетентністю, яка передбачає різні вміння поводження з інформацією та комп'ютерну грамотність.

Особливо важливими для набуття компетентності як наслідку застосування інноваційних управлінських й організаційних підходів до освіти є зміни в соціальній ролі знань та пізнавально-творчих можливостей людини. На сучасному етапі характерними ознаками інноваційного розвитку освіти в організаційному й управлінському аспектах є побудова навчання в контексті безперервного процесу; створення для студентів (учнів, вихованців) можливостей займати не стільки активну, скільки ініціативну позицію в навчальному процесі; сприяння студентам (учням, вихованцям) не лише в засвоєнні матеріалу, а й у загальному пізнанні світу, ведення активного діалогу з ними, самостійний пошук відповідей, відмова зупинятися на знайденому як на остаточній, безперечній істині.

Впровадження інновацій в освітній сфері в організаційному й управлінському аспектах є процесом дуже складним і багатограним. У зв'язку з тим, що освітній процес має багато як організаційних, так і операційних аспектів, розробка та впровадження інновацій в освітньому середовищі навчального закладу має здійснюватись передусім шляхом створення системи управління інноваційним процесом.

Організація інноваційної діяльності у ВНЗ (як і в інших навчальних закладах) вимагає дотримання таких загальних вимог: у педагогіці, на думку К. Ушинського, передається не досвід (технологія), а думка, виведена з досвіду; “чужий” досвід педагог повинен “пропустити через себе” (через свою психіку, свої погляди, способи діяльності), відпрацювати власний метод, що найбільшою мірою відповідає рівню його особистісного та професійного розвитку; інноваційні ідеї повинні бути чіткими, переконливими й адекватними реальним освітнім потребам людини та суспільства, трансформованими в конкретні цілі, завдання і технології; інновація має оволодіти розумом і засобами всіх (або більшості) членів педагогічного колективу; інноваційна діяльність повинна морально та матеріально стимулюватися, вона потребує чіткого правового забезпечення; у педагогічній діяльності важливі не тільки результати, а й засоби, способи, методи їх досягнення [2, с. 132].

Слід також урахувати зарубіжний та вітчизняний досвід, який засвідчує: впровадження інновацій у навчальний процес може спричинити вельми суперечливі наслідки. Тому не слід абсолютизувати ті чи інші окремі педагогічні інноваційні технології. Необхідно розуміти їх сильні і слабкі сторони, шукати оптимальні поєднання переваг кожної з них. Усвідомлений вибір і раціональне поєднання інноваційних педагогічних технологій повинні забезпечити активність студентів (учнів, вихованців) на всіх етапах опрацювання навчального матеріалу: сприйняття, осмислення, усвідомлення, закріплення, застосування та узагальнення. Використання різних форм проведення навчальних занять не тільки різноманітне навчальний процес, але й викликає у

студентів (учнів, вихованців) задоволення від самої навчальної діяльності [там же, с. 132].

До проблем, які на сучасному етапі перешкоджають швидкому впровадженню інноваційних педагогічних технологій у вітчизняну систему освіти, дослідники відносять: відсутність цільового фінансування державним бюджетом введення інноваційних технологій у освітніх закладах; зниження мотивації серед педагогічного складу; слабкі зв'язки між закладами освіти з переймання передового досвіду; слабка підтримка бізнесом навчальних програм; слабке використання вузами передових комунікаційних засобів; впровадження інноваційних педагогічних технологій носить переважно характер індивідуальний, а не масовий [3].

Пріоритетними шляхами подолання цих проблем, що забезпечує успішність впровадження інноваційних технологій у навчальний процес на сучасному етапі розвитку суспільства, В. Мінаєва визначає: перепідготовку викладацького складу з метою освоєння останніх досягнень інноваційних технологій; переймання позитивного досвіду щодо залучення бізнес-компаній у підтримці сучасних освітніх програм у вузах; запровадження читання спецкурсів англійською мовою з метою підготовки фахівців європейського рівня; застосування інноваційних технологій у навчальному процесі для досягнення головної мети – зменшенні невідповідності освіти вимогам ринку праці [там же].

Реалізація в освітній практиці зазначених інноваційних підходів передбачає взаємодію з іншими інноваційними проектами і цільовими програмами, вона безпосередньо координується державою. Така пильна увага визначається роллю інновацій у підвищенні показників якості освіти, а також у розвитку особистості як носія знань та відповідних компетенцій, у прискоренні входження особистості у самостійний життєвий процес.

Саме підвищення показників якості освіти постає метою впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ України в умовах Болонського процесу. Центральне місце в успішному досягненні цієї мети посідає створення інноваційного освітнього середовища. Воно дозволяє сформувати особистість, здатну самостійно визначати свій шлях розвитку, навчання, успішно реалізувати себе в якості фахівця.

О. Грищенко має рацію, наголосивши: кредитно-модульна система організації навчального процесу – це не просте вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, а кардинальна її реорганізація. Такий процес вимагає цілісного реформування вищої освіти в Україні на рівні структурної, правової, організаційної, фінансової перебудови. Крім того, ефективність впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу вимагає нового європейського педагогічного мислення як керівників цього загальнодержавного проекту, так і виконавців. Кредитно-модульне навчання повинно служити ефективним механізмом реалізації мобільності студентів, кредитування їх діяльності. За кілька років інтенсивного входження нашої системи вищої освіти у загальноєвропейський освітній простір стало очевидним, що такий процес є досить складним, довготривалим і неоднозначним. У цих умовах педагогічні інновації ж змушують усіх учасників навчально-виховного процесу визначити і проаналізувати

рівень своїх знань, умінь, навичок, спрямувати свою діяльність на шлях перспективних перетворень [4, с. 50].

Одна з основних особливостей педагогічних інновацій полягає в тому, що вирішальну роль на всіх етапах інноваційного процесу відіграє суб'єктивний фактор. Дослідники інноваційної проблематики нині все частіше звертаються до вивчення окремої людини як суб'єкта інноваційної діяльності, як основного елемента інноваційної системи. Проблема суб'єкта в наш час актуалізувалася тому, що технократичні концепції виявилися не зовсім продуктивними у вирішенні завдань інноваційного розвитку суспільства. Саме тому суспільні уявлення про прогрес почали безпосередньо пов'язуватися з духовним, моральним потенціалом особистості.

Разом з появою принципово нових досягнень у науці й техніці, розширенням технологічних можливостей та їх впливу на характер розвитку виробництва й усіх інших суспільних сфер, виділяють визначальну роль самої людини в економіці, як джерела і генератора новацій. При цьому особливо важливо, що інновації в економіці пов'язуються, в першу чергу, з підприємницькою ініціативою і діяльністю людини. В економіці знань характер самої людської діяльності змінюється. Її визначальними моментами-характеристиками вчені називають визначальну роль свідомості, її духовно-творчу спрямованість, базування на імперативі виживання людини, забезпечення самореалізації особистості [5, с. 53–54].

Сучасна інноваційна діяльність корелюється із визначальними характеристиками людської діяльності. Тому інноваційний процес не обмежується ні категоріями наукового пошуку, ні рамками інженерного винаходу. Виникнення будь-якого нововведення змінює традиційні способи мислення, діяльності, самовизначення значної кількості людей [6, с. 144].

Отже, носієм, реалізатором інновацій є людина з її природно властивим прагненням до пізнання і творення нового. Тому дослідники наголошують на необхідності встановлення зв'язків між поняттями “інновація” (об'єкт) та “інноватор” (суб'єкт), а також виявлення умов становлення людини в якості суб'єкта суспільних відносин. Інноваційні процеси мають своїх носіїв – іноваторів, які створюють особливий соціальний простір, що визначає хід інноваційного розвитку, його вектор і результат.

А. Пригожин наголошує, що ініціатори та провідники ідей, які виникли вперше, розробок, досвіду, творчо мислячі й діяльні люди – це багатство кожної країни, кожного народу. У структурі контингенту інноваторів автор виділяє дві групи: тих, хто створює і тих, хто реалізовує нововведення. Як зауважує вчений, виконавці – ті ж самі творці, але не самого нововведення, а процесу його опанування, механізму переходу від вихідного стану до бажаного [7, с. 176].

Суб'єктом, основним носієм інноваційного процесу в освіті насамперед постає педагог-новатор (інноватор). Порівняння полярних груп – вчителів-консерваторів та вчителів-інноваторів – уможливило виділення психологічних якостей особистості, які визначають її інноваційну спрямованість. До особистісних якостей, притаманних педагогам інноваційного типу, Ф. Юсупов відносить: достатній оптимізм, що дозволяє зберігати віру в успіх навіть у складній критичній ситуації; знижену емоційну чутливість, яка виключає надмірно бурхливу реакцію на події, уможливило збереження душевного

спокою в нелегких умовах педагогічної роботи; високий рівень внутрішньої локалізації контролю вольової дії, що знаходить вияв у схильності людини покласти відповідальність за власні дії на саму себе, а не на інших людей або зовнішні “об’єктивні обставини”; значну гнучкість мислення, тобто вміння швидко “перемикається” для вирішення проблеми, бачити різні її аспекти.

Ці головні риси педагога-інноватора дослідник доповнює іншими особистісними характеристиками: достатньо високою емоційною зрілістю, яка означає тверезу, реалістичну, швидше раціональну, ніж емоційну, оцінку ситуації; підвищеним рівнем інтелектуальних здібностей; сміливістю та рішучістю в діяльності [8, с. 57].

Н. Курмишева пропонує таку схему рис особистості вчителя, які сприяють інноваційній діяльності: відкритість до пізнання, нового розуміння отриманих знань, до сприйняття різних ідей, думок; високий інтелектуальний та морально-етичний рівень, освіченість, наявність різнобічних інтересів. Від них залежить здатність педагога до вибору різних форм громадської, культурної, наукової та творчої активності; здатність генерувати нові творчі ідеї, вміння проектувати і моделювати свої ідеї на практиці, вироблення власного передового педагогічного досвіду на основі переоцінки суспільних цінностей, прагнення до змін, свободи вибору дій, використання конкретних методик [9, с. 205–206].

Особистісні професійно важливі характеристики учителя як суб’єкта інноваційної діяльності репрезентують структуру та зміст його готовності до інноваційної діяльності як особливого особистісного стану, який визначається наявністю у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості й рефлексії. Така готовність є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб’єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності [10, с. 277].

На переконання І. Дичківської, педагог інноваційного спрямування повинен уміти реалізувати в рамках навчально-виховного процесу: педагогічний гуманізм (“прийняття” вихованців, довіра до них, повага їх особистості, гідності, впевненість у своїх здібностях і можливостях); емпатійне розуміння вихованців (прагнення і вміння “відчувати іншого як самого себе”, розуміти внутрішній світ своїх вихованців, уміння стати на їх позиції); співробітництво (поступове перетворення вихованців на співавторів педагогічного процесу); діалогізм (уміння слухати дитину, цікавитися її думкою, вести міжособистісний діалог на основі рівноправ’я, взаємного розуміння і співтворчості); особистісну позицію (здатність творчого самовираження, за якої педагог постає перед вихованцями не як позбавлений індивідуальності функціонер, а як особистість, яка має свою думку, відкрита у вираженні своїх почуттів, емоцій) [там же].

Між тим результати констатуючого експерименту, здійсненого з метою вивчення компонентів готовності майбутніх вихователів до інноваційної педагогічної діяльності, засвідчили: більшість студентів, які готуються стати педагогами (92,3%), орієнтовані на репродуктивно-відтворюючий рівень педагогічної діяльності і лише 7,7% – на продуктивно-творчу педагогічну діяльність. Студенти є недостатньо інформованими про різні сторони готовності до інноваційної педагогічної діяльності, не завжди можуть усвідомлювати свої індивідуальні можливості, а відтак не можуть співвіднести

особливості інноваційних процесів із власною особистістю, адекватно сприйняти і впровадити у педагогічний процес. Також відзначається низький рівень технологічної готовності до виконання інноваційної діяльності [там же].

Для формування готовності студентів до інноваційної педагогічної діяльності необхідні наступні умови: наявність мотивації на перетворюючу діяльність; чітке уявлення про інноваційну готовність та її структурні компоненти; творче перетворююче ставлення до педагогічної діяльності; діалогове навчання; виражена потреба в самореалізації, перетворенні та здійсненні у професійній діяльності своїх намірів, різних новацій, емоційній стійкості [там же].

Становлення особистості педагога – важлива, але не єдина характеристика суб'єктивного виміру інноваційної моделі освіти. Не менш важливим показником розвитку особистості як носія знань та відповідних компетенцій, прискорення її входження у самостійний життєвий процес постає визначення студента (учня, вихованця) як суб'єкта інноваційного процесу. Це поняття є багатогранним. Так, О. Бондаревська вказує на аксіологічний, когнітивний, діяльнісно-творчий та особистісний компоненти особистісного розвитку. На її думку, аксіологічний компонент вводить студента в світ цінностей і допомагає йому визначити особистісну систему ціннісних орієнтацій. Когнітивний компонент забезпечує студента науковими знаннями як основою духовного розвитку. Діяльнісно-творчий компонент впливає на формування і розвиток різноманітних способів діяльності, творчих здібностей, необхідних для реалізації особистості в різних видах діяльності. Особистісний компонент сприяє самопізнанню, розвитку здібностей до рефлексії, оволодінню способами саморегуляції, самовдосконалення, виступає системним компонентом [11, с. 14].

Інноваційність в особистісному аспекті передбачає використання ефективних методик викладання і досягнень психолого-педагогічної науки, спрямованих на підвищення рівня розуміння студентами навчального матеріалу, а також на максимальне використання їх пізнавальних можливостей [12, с. 107]. Сутність розвитку особистості студента в інноваційному освітньому середовищі полягає в якісній зміні діяльності, у якій він постає в якості суб'єкта. Зміни ці відбуваються завдяки ускладненню цілей, завдань, предметних дій, операційної та мотиваційної сторін діяльності, а також завдяки змінам соціальної позиції, яка у процесі накопичення досвіду стає більш активною і самостійною. В інноваційному освітньому середовищі співпраця між педагогом та студентами має призвести до індивідуалізації процесу професійного розвитку останніх. Реалізація цієї вимоги залежить як від фахової підготовки педагога-інноватора, так і від індивідуальних особливостей студента. Індивідуалізація фахового розвитку сприяє студенту у формуванні певного індивідуального стилю власної навчальної діяльності, що допомагає у засвоєнні студентами базового змісту освіти. При цьому індивідуалізація навчання в інноваційному освітньому середовищі ВНЗ не повинна бути спрямована на селекцію найбільш талановитих студентів, надання їм сприятливих умов розвитку за рахунок решти студентського колективу. Кінцевою метою постає створення такого інноваційного освітнього середовища, у якому всі суб'єкти навчального процесу могли б розвивати свої здібності, захоплення, творчий потенціал, реалізовувати потреби й інтереси.

О. Усік вказує, що в інноваційному освітньому середовищі відбуваються якісні зміни діяльності – в напрямі від наслідувально-виконавської до пошуково-творчої. Елементи творчості в навчально-пізнавальній діяльності в умовах інноваційної моделі освіти можуть виявлятися в різних формах. Це може бути нетривіальне розв'язання задачі, самостійний аналіз явищ і процесів навколишнього світу, виявлення взаємозв'язків, здійснення порівнянь на базі реферування наукової літератури. Формування цілісної системи знань, на відміну від простого відтворення уривчастої інформації, теж є результатом творчої діяльності у процесі навчання [13].

Отже, особистість постає водночас як продуктом, так і творцем інноваційного освітнього середовища. Тому виглядають переконливими висновки В. Ясвіна, який розуміє інноваційне освітнє середовище саме як систему впливів і умов формування особистості за заданим взірцем, а також можливостей для її розвитку, присутніх у соціальному та просторово-предметному оточенні. Тип освітнього середовища визначається умовами і можливостями середовища, що сприяють розвитку активності (або пасивності) дитини, її особистісної свободи (або залежності). Дослідник стверджує, що освітнє середовище не має чітко фіксованих меж. Останні визначаються самими суб'єктами освітнього процесу (керівниками школи та ВНЗ, педагогами, учнями і студентами, їх батьками) [14, с. 14].

Таким чином, інноваційний характер розвитку освіти є однією з ключових рис сучасного навчально-виховного процесу. На відміну від педагогічних пошуків кінця XIX – першої половини XX ст., що найчастіше відбувалися в межах окремих шкіл, розробка і впровадження інновацій створюють принципово новий інноваційний освітній простір. Інноваційне освітнє середовище різних освітніх закладів містить принципово подібні складові. До них належать сучасні освітні підходи, якісно нові структурно-організаційні елементи, інноваційні педагогічні технології і методи навчання. Це забезпечує адекватну відповідь на виклики глобалізації, що потребує підготовки професіоналів, здатних успішно діяти в економічній, політичній, науковій, культурній та інших основних сферах життєдіяльності суспільства.

Водночас саме завдяки умовам інноваційного освітнього середовища відбуваються масштабні трансформації у свідомості суб'єктів навчально-виховного процесу. Педагоги, студенти, учні, вихованці завдяки інноваційній моделі освіти, організованій на принципово нових, порівняно з традиційною, засадах, стають співтворцями, фахівцями, спрямованими до пошуку нового, готовими до швидких соціальних змін, які відбуваються в умовах розвитку сучасного світу.

Література:

1. *Чернова Т.Ю.* Інноваційна діяльність заступника директора з навчально-виробничої роботи у професійно-технічному навчальному закладі / Т.Ю. Чернова // Креативна педагогіка: Науково-методичний збірник. – Вінниця, 2010. – Вип. 3. – С. 150-156.
2. *Шинкаренко В.* Інноваційні технології в процесі формування сучасної особистості / В. Шинкаренко, Ю. Дивоняк, Е. Назаренко // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2011. – Вип. LVII. – С. 127-133.

3. Мінаєва В.О. Впровадження інноваційних технологій як пріоритетний шлях розвитку сучасної освіти [Електронний ресурс] / В.О. Мінаєва. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_2/29.pdf.
4. Грищенко О.А. Роль інновацій в інженерно-педагогічній освіті / О.А. Грищенко // Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – Серія: Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 126. – С. 47-52.
5. Задорожний Г.В. Людська діяльність: зміст і трансформація структури у сучасному господарському розвитку / Г.В. Задорожний, І.В. Колупає Яковенко Л.І. Інноваційний характер економіки знань / Л.І. Яковенко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 2. – С. 141-145.
6. Задорожний Г.В. Людська діяльність: зміст і трансформація структури у сучасному господарському розвитку / Г.В. Задорожний, І.В. Колупаєва. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – 158 с.
7. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожин. – М.: Политиздат, 1989. – 271 с.
8. Юсупов Ф.М. Педагог, ищущий новое: штрихи к психологическому портрету / Ф.М. Юсупов // Вопросы психологии. – 1991. – № 1. – С. 53-59.
9. Курмишева Н.І. Методологічні та практичні засади інноваційної діяльності педагога / Н.І. Курмишева // Витоки педагогічної майстерності. – 2011. – Вип. 8. – Ч. 1. – С. 204-206.
10. Дичківська І.М. Готовність до інноваційної діяльності у структурі професійно-особистісної підготовки педагога [Електронний ресурс] / І.М. Дичківська. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2011_5/ped/Dych.htm.
11. Бондаревская Е.В. Смыслы и стратегии личностно-ориентированного воспитания / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 2001. – № 1. – С. 11-17.
12. Пономарьов О.С. Формування кадрів для інноваційного розвитку як стратегічна мета вищої школи / О.С. Пономарьов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 5. – С. 105-108.
13. Усік О.А. Трансформація характеру та змісту навчально-пізнавальної діяльності в системі вищої освіти [Електронний ресурс] / О.А. Усік. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VMSU/sociology/2010_1/10youiii.htm.
14. Ясвин В. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

Annotation

Kulinenko Liliya Borysivna Technologies of innovative educational space. use of innovative pedagogical technologies was reviewed as one of the main characteristics of modern education; necessity of formation the need and competences of innovative thinking of the future pedagogues was reasoned.

Keywords: *education, innovative pedagogical technologies.*